

AZ EGÉSZSÉGTURIZMUS SZEREPE A TERÜLETFEJLESZTÉSSEN

FEKETE SÁNDORNÉ adjunktus—DR. TURCSÁNYI KATALIN tanársegéd
PTE ETK ZKK

The role of health-tourism in the region development

The geological situation of Hungary is extremely advantageous for thermal tourism. In addition, Hungarian thermal and medical water can be found in the sandy, porous structure of the Pannon stratum which is an excellent reservoir. Being drilled easily, thermal water can be brought up at less than half of the cost usual in western countries. However our superb place among other countries is due only to the thermal water treasure, not to the services based on it. Our challenge for the future is that besides excavating our rich natural resources we should improve its touristic utilization.

In Hungary there are 1289 thermal wells recorded. Only 270 wells at about 140 settlements is used for bathing purposes, the therapeutic utilization is even more modest. Apparently the unutilized thermal wells present enormous opportunities. Our purpose is to change our home from „country of thermal and therapeutic water” to „country of the thermal and therapeutic tourists”.

This essay analyses the environmental, economical and regional development aspects of this subject.

1. Bevezetés

Az egészségturizmus a hazai turizmus egyik legjelentősebb növekedési potenciállal rendelkező ágazata. Magyarország a világ egyik legnagyobb gyógy- és termásvíz készlettel rendelkező országa, a fürdőkultúrának, a víz gyógyászati célú felhasználásának hazánkban évszázados hagyományai vannak. A turisztikai szektoron belül az egészségturizmus fejlesztése jelentősen elősegítheti mind az eltöltött vendégéjszakák számának, mind pedig a vendégek fajlagos költségének növelését. Az egészségturizmus alapját képező természeti és ember alkotta vonzerők széles körű, komplex hasznosítást tesznek lehetővé, ráadásul az egészségturizmus iránti kereslet az általános turisztikai keresletnél jóval kevésbé mutat szezonális ingadozást. Az egészségturizmus fejlesztése tehát hozzájárulhat a hazai turizmus időbeni és térbeni koncentrációjának csökkentéséhez.

A nemzetközi egészségturisztikai kereslet és kínálat összetevői, a jelenlegi és a közeli jövőre prognosztizált keresleti és kínálati trendek alapvetően meghatározzák azt az irányt, amely követendőnek tekinthető a hazai egészségturisztikai fejlesztések számára. Mivel – a nemzetközi gyakorlattól némiképp eltérően – Magyarországon az egészségturizmus fejlesztése jelentős külföldi vendégkörre alapozódik, mindenképpen szükséges annak a vizsgálata, hogy a külföldi vendégek milyen elvárásokkal, milyen tapasztalatokkal érkeznek hazánkba. Egy szolgáltatás észlelt színvonalát és ezzel összefüggésben a szolgáltatást igénybe vevő fogyasztók elégedettségét ugyanis az adott szolgáltatás tényleges minőségén túl alapvetően meghatározza többek között az is, hogy a fogyasztó milyen korábbi tapasztalatokkal rendelkezik azonos típusú szolgáltatásokkal kapcsolatban, és ennek alapján milyen körű és színvonalú szolgáltatási összetevők meglétét tekinti minimálisan vagy általában elvárhatónak. A korábbi tapasztalatok és az ezek alapján kialakuló elvárások arra is jelentős hatást gyakorolnak, hogy a fogyasztó hogyan értékeli egy termék érték-ár arányát.

Magyarország beilleszkedett az Európai Unió területfejlesztési rendszerébe. Alkalmazza az európai alapelveket, jogszabályrendszert, hozzáfér az Európai Unió forrásaihoz. Ezáltal egyrészt kötelezve van arra, hogy alkalmazkodjon az EU előírásaihoz, a fejlesztés irányvonala rögzítettek, másrészt viszont a lehetőségek köre is kibővült. A magyar területfejlesztési politika törekszik az egyensúly megteremtésére az uniós elvárások és az ország érdekei között.

A területfejlesztés célja az, hogy a fenntartható fejlődés biztosítása mellett ideális gazdasági, település- és térszerkezet alakuljon ki. Az embereknek legyen lehetőségük lakóhelyük értékeit megőrizni és újakat teremteni helyi erőforrások felhasználásával. Álljon rendelkezésükre megfelelő infrastruktúra, gazdasági és életkörülményeik mutassanak folyamatosan emelkedő tendenciát: érezzék jól magukat azon a helyen, ahol élnek és dolgoznak. Az identitástudat megőrzése egy hely és egy közösség tartós fejlődésének egyik kulcsa.

Ennek érdekében fontos, hogy a helyi közösségek bekapcsolódjanak az őket érintő fejlesztési tervek és programok kidolgozásába, a lokális kezdeményezések szerves részét képezzék a regionális és országos koncepcióknak. Szükséges a válsággal küzdő térségek gazdasági megújítása és felzárkóztatása, az innováció térbeli elterjesztése és a területi különbségek csökkentése. A kiemelt térségek egyediségük és különlegességük folytán sajátos, jól megalapozott fejlesztést igényelnek.

Fenntartható fejlődés elképzelhetetlen a területfejlesztés szereplőinek együttműködése nélkül. A területfejlesztési politika feladata a horizontális és vertikális partnerségi kapcsolatok kialakításának elősegítése. Tartós eredmény akkor érhető el, ha a fejlesztés forrásai nem teljes egészükben külső támogatásként érkeznek, hanem a támogatott közösség is részt vállal belőle. A fejlesztés irányát az érintett közösség és terület sajátosságai határozzák meg. Belülről fakadó kezdeményezések képesek arra, hogy hosszú távon életképesek maradjanak és biztos megélhetést nyújtsanak az embereknek.

2. Az egészségturizmus turizmuson belüli sajátosságai

A motivációelemzési kutatások alapján elmondható, hogy a biztonság az egyik legalapvetőbb emberi szükséglet. Ez azonban nemcsak fizikai, hanem biológiai biztonságot is jelent, amely azonnal sérül, ha az egyének egészségügyi problémái vannak. Az emberek, ha az adott gyógymód, gyógytényező vagy személy hozzá tud járulni egészségügyi problémájuk javításához, akkor hajlandóak sokat áldozni a gyógytényező felkeresésére. Mindezekből következően a gyógyturizmus **motivációs alapjai igen szilárdak** és szinte mindenki potenciális fogyasztó lehet. Ezt a teoretikusan **óriási létszámú piacot** leszűkíti azonban a specializált egészségügyi szolgáltatások magas ára, illetve a természetes gyógymódok nem ismerete vagy elutasítása. Az egészségügyi szolgáltatásokra szinte minden országban külön biztosítás létezik, így is megosztva a kezelések **finanszírozásának kockázatait**.

A viszonylag széles, stabil, „fizetőképes” kereslet mellett további piaci vonzerőt jelent a relatíve hosszú **tartózkodási idő** a gyógyturizmusban. A kúraalapú szolgáltatások miatt a vendégek tartózkodási ideje jellemzően hosszabb, mint más termékek esetén, jellemzően magasabb a **fajlagos költség** a specializált szolgáltatások és eszközök, valamint az egészségturizmus magas élmunka-igénye miatt (különösen igaz ez a wellness-turizmusra).

A jelentős forrásszükséglet az **infrastruktúra specializáltsága** és a turizmus átlagánál **képzettebb szakszemélyzet** miatt, az egészségügyi szolgáltatók esetén mind az állandó, mind a változó költségek magasak.

3. Termálfejlesztés és komplex térségfejlesztés

A termálvízre alapozott turizmusfejlesztési feladatok és a fejlesztések egy az „egészségipar” köré épített, elsősorban társadalmpolitikai irányultságú, ágazati operatív program részeként is közelíthetők. A turisztikai és gyógyászati hasznosítás mellett, lehetséges a kommunális, a mezőgazdasági és az energetikai felhasználásokat is figyelembe venni. A termálvizek hasznosításának programja akkor kerül igazi helyére, ha olyan komplex programmá szélesedik, amely átível valamennyi ágazati és regionális operatív programon.

A program nagyságrendje és jelentősége miatt nagy valószínűséggel képes lenne felkelteni a nemzetközi és hazai bankszféra, valamint a hazai és külföldi működőtőke figyelmét is, ami az ágazatra és az egész gazdaságra jellemző tőkeszegénység miatt fontos.

Jól kommunikálható és **munkahelyteremtő** hatása miatt a lakosság nagy részét közvetlenül is érintő tevékenységegyüttes lévén, egy ilyen program széles körű **társadalmi támogatást** is kapna.

A közelmúltban elkészült kutatási anyagok alapján megállapítható, hogy a program megvalósíthatóságának lényegében nincsenek természeti, erőforrásbeli, kapacitásbeli korlátai.

Az unió hét éves tervciklusos tervezési és finanszírozási rendszere, a magyar önkormányzatiság és regionalizmus fokozatos kiteljesedésével együtt hazánk történetében először van reális lehetőség arra, hogy tervszerű módon, intelligens formában foghassunk hozzá kétségtelenül legjelentősebb nemzeti természeti kincsünk hasznosításához.

4. Az egészségturizmus helye a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia új megközelítése szerint a turizmus már nem csupán egy gazdasági ágazat, hanem az élet szerves része. Sőt, a stratégia célul tűzi ki az életminőség javítását a turizmus által. A stratégia célrendszeréből kiragadott attrakciófejlesztést megvizsgálva megállapítható, hogy a termékfejlesztés nemzeti szintű prioritásai között (örökség- és kongresszusi turizmus előtt) az első helyen áll az egészségturizmus.

A stratégia szerint ahhoz, hogy Közép-Európa elérje a célját, és termálturisztikai központtá tudjon válni, elengedhetetlen a regionális arculathoz illeszkedő, meghatározott piaci szegmensek elvárásainak megfelelő, tudatos település- és fürdőfejlesztés. A fontosabb intézkedések között szerepel: a magas nemzetközi potenciállal rendelkező, a hazai élvonalhoz tartozó fürdők fejlesztése, a középmezőnybe tartozó fürdők fejlesztése, a fürdőhálózat fejlesztése, a helyi jelentőségű, kevésbé ismert fürdők egységes szintre hozása, új fürdők létrehozása, egyedi gyógyturizmus-kínálat kialakítása, alkalmazása, klimatikus gyógyhelyek fejlesztése.

A stratégia szerint a fenti célokat úgy kell megvalósítani, hogy a turisztikai és egészségügyi szempontok összehangoltan érvényesülhessenek. Ennek érdekében célrendszer és a megvalósítást szolgáló módszer is megfogalmazódik:

- átfogó célként került meghatározásra gyógyhelyek számának növelése, wellness szolgáltatásokat nyújtó üdülőhelyi kínálat kialakítása,
- közvetlen célként pedig a gyógytérsegek létesítése, ahol turisztikai desztinációs menedzsment működik, és az egészségügyi és turisztikai szolgáltatások választéka és színvonala megfelel egy kritériumrendszernek.

5. Az egészségturizmus az Országos Területfejlesztési Koncepcióban

Az egészségturizmus az OTK-ban az országos jelentőségű, integrált fejlesztési térségek és tématerületek között szerepel, melyben a termálvízkincs integrált térségi hasznosítása a területfejlesztési politika országosan kiemelt célja.

A termálvízkincs integrált térségi hasznosítását szolgáló kiemelt fejlesztési célok dimenziói:

- a hazai termálkincs – geotermikus vagyon –, mint megújuló erőforrás **integrált, térségileg összehangolt és innovatív fejlesztése** (energetikai hasznosítás, gyógyászati ipar, turizmus, mezőgazdaság stb.);
- az ország jelenlegi és potenciális termál- és gyógyüdülő helyeinek **minőségi stratégiák és a kínálat differenciálása** mentén történő, integrált, térségileg és országosan **összehangolt** turisztikai fejlesztése;
- a hazai **termálvagyon komplex hasznosítását** szolgáló ipari, szolgáltatási és kutatási vertikumok, valamint hálózatok létrejöttének ösztönzése.

A területfejlesztési hatások között ki kell emelni a helyi közösségekre gyakorolt hatásokat. A tudatosan fejlesztett és menedzselte turizmus új munkahelyeket teremt a korábban korlátozott munkavállalási lehetőséggel rendelkezők számára is, csökkentve ezáltal a fiatalok elvándorlását. Elősegítheti helyi turisztikai vállalkozások alapítását, ami a vállalkozói kedv növekedését és tőkebeáramlást eredményezhet a térségbe. A helyi kézben lévő turisztikai vállalkozások nyeresége is helyben visszaforgatható, további szolgáltatásbővülést, -javítást eredményezve. Ez a helyi adóbevételek növekedését eredményezi, ami a közösségi szolgáltatások bővítésére fordítható. A turizmus piacot teremt más iparágak termékeinek és helyi specialitások előállításának. Javulhat az általános környezeti állapot, a figyelem középpontjába kerül a szép, tiszta környezet.

Megfelelő tervezéssel és menedzsmenttechnikákkal a zsúfoltság, zaj, levegőszennyezetségi helyzet, hulladékelhelyezés kezelhető.

A gyógyászati szolgáltatások és azok színvonalát emelő környezet minőségi fejlesztése a már meglévő, de hiányos szolgáltatási struktúrával bíró gyógy- és termálfürdőkben, illetve a meglévő háttér-infrastruktúrák fejlesztése a megújuló energiaforrások felhasználásával (pl. a fűtés korszerűsítés kapcsán napenergia, hulladék-hőhasznosítás stb.) valamilyeni potenciális fürdőben az egészségesebb környezet megőrzését szolgálja. A régió közép- és felsőoktatási kínálatából hiányzó egészségturisztikai szolgáltatásokat magas szinten támogatni bíró képzési rendszer megújítása elengedhetetlen feltétele a minőségi fejlesztéseknek. Gyógyfürdőhelyek, gyógy- és termálfürdők minőségi fejlesztése esetén elsősorban: kiemelt, nemzetközi célpontú gyógyfürdők, másodsorban: meglévő gyógy- és termálfürdők, harmadsorban: új gyógy- és termálfürdők támogathatóak. Indokolt esetben szálláshelyek fejlesztése, a jelen kor minőségi követelményeinek való megfelelés biztosításával, lehetőleg energiatakarékos és megújuló energiaforrásokat alkalmazó megoldásokkal.

A regionális turizmusfejlesztési stratégiák mindegyike megvalósítandó céljának tekinti az egészségturisztikai kínálat bővítését, a meglévő szolgáltatások minőségi fejlesztését. Az egészségturisztikai beruházások és fejlesztések forrásait – a magántőke mellett – a Regionális Operatív Programok, a Gazdaságfejlesztési Operatív Program, valamint a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program biztosítja.

6. Záró gondolatok

Az előregedő európai és magyar társadalom számára kiemelten fontos az egészségturizmus, a minőségi gyógykezelés és a rehabilitáció feltételeinek fejlesztése. Az egészségtudatosság egyre erőteljesebben jelenik meg a hazai társadalom szemléletében, így az egészségturisztikai szolgáltatások célcsoportja tágul és egyre nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon a prevenció. A versenyszférában dolgozók arányának növekedésével egyre népszerűbbek a rövid szabadidő egészséges eltöltését, a jó közérzet megőrzését és a betegségek megelőzését szolgáló belföldi wellness szolgáltatások. A szolgáltatásokat igénybe vevők általában egy hosszabb hétvégét, rövidebb szabadságukat töltik el wellness-szállodákban. Igény mutatkozik arra, hogy az egészségturisztikai szolgáltatások mellett más attrakciók is szolgálják a vendégek szabadidejének kellemes eltöltését.

A konferenciaturizmus igényeit is kiszolgáló egészségturisztikai szálláshelyek kedvelt helyszínei a vállalatok továbbképzéseinek, tréningjeinek is. A turizmus, az egyén élményszerzéssel együtt járó környezetváltozása hatással van az életminőségére, akár az utazás résztvevőjeként, akár a célterület társadalmi környezetének tagjaként válik a jelenség érintettjévé valaki. A hivatás- és a szabadidős turizmus számos olyan, az egészségi állapotra leginkább kedvező hatást gyakorló tényezővel rendelkezik, amelyek az emberi szükségletek kielégítése során aktivizálódnak. A legelterjedtebb turisztikai tevékenység során például a fiziológiai szükségletekkel összefüggő táplálkozás és pihenés vagy éppen a munkavégzéssel szimbiózisban álló megbecsülés jelentkezik. Amennyiben valaki olyan településen él, ahol a vendégforgalom sikeres lebonyolításához, a turisták költésének ösztönzéséhez magas szintű alap- és idegenforgalmi infrastruktúrát hoztak létre, ott ez a környezet a helyi lakosság életminőségét is kedvezően befolyásolhatja, de előfordulhatnak olyan esetek is, ahol a teherbíró képesség átlépése már az életminőség romlásához vezet.

Irodalom

1. **Bosznay A.–Karbuczky I.** (1989): A gyógy és termálvizek nemzetközi idegenforgalmi hasznosítása. Kereskedelmi Szemle. 30. 6.
2. **Budai Z.** (2002): Marketing a fürdőfejlesztésben. Turizmus Bulletin. 6. 1.
3. **Dési I.** (szerk.) (2003): Környezet-egészségtan. JGYF Kiadó. Szeged.
4. **Gerhardtne Polyák A.** (1991): A termálvízre alapozott üdülés és idegenforgalom távlati fejlesztési koncepciójának felülvizsgálata. Településfejlesztés. 1.
5. **Kiss K.–Török P.** (2001): Az egészségturizmus nemzetközi keresleti és kínálati trendjei. Turizmus. Bulletin. 5. 3.
6. **Lőrincz K.** (2003): A hazai turisztikai régiók és az egészségturizmus. Comitatus. 13. 3.
7. **Lengyel M.** (2004): A turizmus általános elmélete, Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, KIT.
8. **Martonné Erdős K.** (1985): Bogács termálfürdőre alapozott idegenforgalmának jellemző vonásai. Földrajzi Értesítő. 34. 4.
9. **Mayer** (1992): A termál- és gyógyturizmus fejlesztése Magyarországon – helyzetkép. Településfejlesztés 9. Központi Statisztikai Hivatal kiadványai.
10. Magyar Turizmus ZRt. Hivatalos kiadványai.
11. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005–2013 (NTS) (2005), Magyar Turisztikai Hivatal, Turizmus Bulletin Különszáma, IX. évfolyam, Budapest.
12. **Puczko L.–Rátz Tamara** (1998): A turizmus hatásai, Aula – Kodolányi János Főiskola, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem.
13. **Tasnádi József** (1998): A turizmus szerepe a természet- és a kulturális örökség megőrzésében, Turizmus Bulletin, A Magyar Turizmus Rt. Kutatási és Fejlesztési Igazgatóságának szakmai folyóirata.